
ZORICA JEVREMOVIĆ

OLOVNO DOBA FEST-a

To što je FEST '82 otvorilo *Olovno vreme* Margarete fon Trota ne beše pukli repertoarni potez bez stvarnog kulturološkog pokrića. U meri potrebe odgovora na pitanje — „Čemu ovaj sajam nagrađivanih svetskih filmova, danas i ovde?“ — sastavljači programa delali su svrsishodno, započinjući FEST delom koje potresa savest gledalaca širom sveta još od početka svog prikazivanja. Po svemu sudeći, *Olovno vreme* odigralo je ulogu maskote ovog međunarodnog festivala koji se održava u vremenu sve prisutnije nervoze i nastojanja da se koreni internacionalnog terorizma na kraju ispitaju i obelodane, da se istraže svi oblici savremenih diktatura koje posredno uslovljavaju rađanje ovakvog fenomena ideološke borbe. Margaret fon Trota strasno razlaže ovaj problem uzimajući kao povod za film sudbinu dveju sestara Eslin — slučaj Gudrun Eslin, pripadnice terorističke grupe „Bader-Majnhof“, i njene sestre Kristijane. Gudrun i Kristijana predstavljaju dva pola osvešćenosti jednog društva. Dok se agresivna, ambiciozna i samouverena Kristijana definitivno uklapa u shemu intelektualne samodovoljnosti bivšeg buntovnika iz šezdesetih godina, dotle povučena i romantična Gudrun — nemajući jasni motiv čime da se brani od aveti fašizma čiji recidivi ostaju da žive zatamljeni u svim strukturama vlasti — prihvata utopiju o razrešenju svih društvenih problema olovom i učenom. Margaret fon Trota ne optužuje, ne docira, ne poručuje, ne zavodi i ne oblaćuje, no, svaki gledalac posle *Olovnog vremena* tražuje smisao sopstvenog ideološkog opredeljenja, i načina življenja.

Da je ovogodišnji FEST u angažovanoj informativi nudio alternativu svom odavno izneverenom podnaslovu — „najbolji filmovi sveta“ — rečito govori i podatak da je za drugi film na svečanom otvaranju 5. februara bilo rezervisano vreme za film Kloda Leluša *I jedni i drugi*. I „jedni“ i „drugi“ su umetnici, umetnici koji žive na četiri strane sveta (Moskva, Berlin, Njujork, Pariz). Leluš prati njihovu sudbinu od 1938. do 1980. Sva četvorica doživljavaju slične sud-

bine jer su umetnici, ali od toga koliko su svesni uloge umetnosti u vremenu u kome žive — zavisi koliko su oboružani mišlju o svrsi i moći svoje umetnosti, i svog položaja u društvu. Naravno, dobre namere ništa unapred ne obezbeđuju, pa se o Leluševom filmu ne može reći više no da pripada raskošnoj celuloidnoj megalomaniji pomalo našeg, jugoslovenskog ukusa. Ali ta dva filma sa otvaranja — jedan sav u problemu savremenog sveta, drugi sav mimo bilo kakvog konkretizovanja opštih mesta istorije i umetnosti — pružila su karakterističan podatak i o programu FESTA-a i o izvesnom (većem, valjda) delu svetske produkcije, danas.

Pitanje moći vlasti i snage ideja pojedinaca — nekad, sada i svuda oko nas — donelo je više festovskih filmova, a pre svih *Svedok* Petera Bača. Film čije je snimanje započeto 1968. a prikazivanje tek 1980, film nastao u vremenu „praškog proleća“ a pred publiku stigao u doba „poljske jeseni“ (Kan '81), komedija je na temu staljinizma u kojoj glavni junak sve vreme meri vodostaj na Dunavu. O tome da li se mentalni spazmi nastali indoktrinacijom mogu danas najtačnije izraziti kroz komediju — valjalo bi porazmisliti u posebnom tekstu, to više što ovaj mađarski film pruža dosta i pro i contra argumenata za takvu soluciju. No, bilo kako mu drago, sličnim tematskim preokupacijama, na sebi svojstven i raznolik način, pozabavili su se i filmovi kao *Koža Lilijane Kavani*, *Mefisto* Ištvana Saboa, *Tri brata* Frančeska Rozija, *Deca iz broja 67* Uše Bartolomes-Veler, *Lili Marlen* Rajner Vernes Fasbindera i *Mesec je golišava kugla* Jorga Gražera. Čak i površan pogled na narečeni sled filmova kazuje da kinematografija SR Nemačke i ovog FEST-a nudi jaku garnituru. Da ne bi bilo nikakve zabune, selektori su ovoj kinematografiji dali specijalni termin za projekcije (Dom sindikata — 15 časova), kako bi se na taj način „spontano“ sačinila svojevrsna „nedelja nemačkog filma“. Istovremeno, to je bio i najvidljiviji pokazatelj rešenosti selekcion komisije festivala da sačini program i repertoar po meri vrednosti i vremena.

U tom smislu prava je šteta što za prikazivanje nije obezbeđen film *Vorena Bitija Crveni*. Priča o američkom novinaru Džonu Ridu kao svedoku oktobarske revolucije već uveliko žanje uspehe širom sveta. Ovaj film bi verovatno izazvao veliko interesovanje kod publike, no možda ćemo se sa istom temom (tj. sa istim glavnim junakom priče) susresti na sledećem FEST-u: reč je o koprodukcijom meksičko-italijansko-sovjetskom ostvarenju u režiji Sergeja Bondarčuka. Dotle će i *Crvenima* kupovna cena pasti, pa ostaje nada da će sledeći FEST pokazati oba filma na zadovoljstvo filmologa i sociologa...

Istini za volju, može se dogoditi da festovska publika ne odgleda storijske o Džonu Ridu ni naredne godine: sa festovskim parama je uvek neizvesno, a takozvani veliki („hit“) filmovi pojedinih producenata potražuju ogromna sredstva. Tako ni ove godine ne baše na listi Kubrikove *Vidovitosti*... Ipak, srećom po publiku, dobar izbor filmova (vidno podmladena selekciona komisija s Milanom Jovanovićem, Bogdanom Tiranovićem, Irmom Flis, Milanom Vlačićem i Radetom Zelenovićem u sastavu) i plodna kinematografska godina — doprineli su da se za polovinu od šezdesetak izabranih filmova slobodno može reći da predstavljaju dobar bioskopski film. Ako se tome pridodaju dela iz žanrova koji su u modi (naučna fantastika, strava i užas, kriminalistički film, dugometražni „crtac“), onda su gledaoci i ove godine imali razloga da se grabe za ulaznice na biletarnicama „Sava centra“ i „Doma sindikata“. Glasoviti Spilbergovi *Pljačkaši izgubljenog kovčega*, zatim *Gumi defekt* i *Obučena da ubije* Brajana de Palme, *Njujork 1997* Džona Karpentera i *Južnjačka uteha* Voltera Hila „kupovali“ su se na kartu više. Naravno, tu je i dugometražni crtani film *Heavy Metal* Džeralda Potertona na kome je radilo 70 svetskih animatora, i naš Zdenko Gašparović — čija *Satimanija* još uvek vredi daleko više od svih ovakvih mamut-produkcija zajedno.

Konačno, u ovom olovnom vremenu FEST-a „naši“ behu prisutni na razne načine: kao tema (*Četiri prijatelja*, scenarist Stiv Tešić, kao epizodni junaci (*Vrata raja* Majka Cimina), kao scenografsko-geografska naseobina (*Lili Marlen* Fasbindera) i kao autorska kreacija (*Mister Montenegro* Dušana Makavejeva). Naši nam dolaze preko međunarodnog festivala: neka, i to je FEST!